

בעזה"ש"ת

פניני התורה

ספר

פניני ילקוט הגרשוני

ליקוטי פנינים מתוך הקובץ הגדול והנפלא
של הגאון הגדול המפורסם

רבי **גרשון שטערן** זצוק"ל
אבד"ק מ'לודאש

תלמידם של בעל מהר"ם שיק, חתן סופר, וקול ארי' זי"ע
וחתן בעל בית שערים זי"ע
בעהמ"ח ספרי ילקוט הגרשוני י"ב חלקים ועוד

נלקטו, נערכו, ונסדרו בס"ד ע"י
חיים יוסף בערנאטה

ברוקלין נ"י.
שנת תשפ"ג לפ"ק

פרשת ויקרא

חומש ויקרא

פרשת ויקרא

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה וגו' (ויקרא א, ב)

האדם ילמוד מן הבהמה לשעבד
גופו ונפשו להנכבד ממנו

נראה לומר על פי מה שכתב בעל ישמח משה מובא בדמשק אליעזר, שילמוד אדם בזה שמקריב בהמה, יען שהפחות משועבד להנכבד, מכל שכן שאדם צריך לשעבד גופו ונפשו להשם יתברך, ופירש בזה פסוק (ויקרא ז יח) המקריב אותו לא יחשב לו - פיגול יהיה, דהיינו אם המקריב לא עשה חשבון זה לעצמו אז פיגול יהיה לא ירצה לה'.

וזה שכתוב אדם כי יקריב, לא הבהמה עיקר הקרבן כי אם "מכם" מעצמיכם יהיה הקרבן לה', אך מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו, כלומר מהם תלמדו להקריב, את קרבנכם, כלומר קרבן של עצמיכם, וא"ש.

(תנ"ך - פרשת ויקרא - אדם)

ויקרא אל משה (ויקרא א, א)

מענותותו של משה שלא רצה לכתוב
אל"ף גדול נשאר דיו בקולמוסו

כתב בעל הטורים ז"ל אל"ף דויקרא זעירא, שמשה לא רצה לכתוב אלא ויקר, כדרך שנאמר בבלעם" כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה, ואמר לו הקב"ה לכתוב גם האל"ף וכתבה קטנה.

ובדמשק אליעזר² מביא בזה פירוש מאמר חז"ל שמעט דיו נשתייר בקולמוס, משם זכה משה לקרני הוד³, כי מענותותו דמשה שלא כתב אל"ף גדולה רק אל"ף זעירא נשתייר מעט דיו, על כן מגודל ענותותו זכה לאור פניו, ובספר אחד ראיתי על דרך זה, דרומז על דיו שנשתייר בקולמוס על ידי שכתב (במדבר יב ג) והאיש משה עָנָו חסר יו"ד ולא רצה לכתוב עניו מלא יו"ד.

(תנ"ך - פרשת ויקרא - ויקרא)

א. (במדבר כג ד) ויקר אלהים אל בלעם.

ב. מהג"ר אליעזר זוסמאן סופר זצ"ל אב"ד פאקש, בעל ילקוט אליעזר.

ג. במדרש רבה (דברים ג יג) ... אמר ריש לקיש בשעה שכתב את התורה נטל משה זיו הפנים, כיצד, אמר ריש לקיש התורה שנתנה למשה עורה של אש לבנה, וכתובה באש שחורה וחתומה באש ומלופפת באש, ועם שכותב קינה את הקולמוס בשערו, ומשם נטל זיו הפנים, רבי שמואל בר נחמן אמר מן הלוחות נטל משה זיו הפנים, עם שנתנו לו הלוחות מכפים לכפים, משם נטל זיו הפנים, כיון שעשו ישראל אותו מעשה נטלן ושוברן, אמר לו הקב"ה כשסדרת לישראל נתתי לך שחרך זיו הפנים, ועכשיו שברת את הלוחות, אמר רבי יצחק שנו רבותינו, נשברה החבית נשברה לסרסור...

והפשיט את העולה ונתח אותה לנתח' (ויקרא א, ו)

אם יבדוק אדם קיום מצותיו יראה שהם מלא חסרונות, ולא יבוא להתנאות

בערבי נחל^ד (פרשת כי תשא) מביא פירוש כי כל אדם בראותו בעצמו שום מעלה כל דהו די לו בזה, כי אינו מכיר חסרונותיו, ועל ידי זה יכול לבוא לידי גאווה בהיותו משגיח על עצמו בדרך כלל, אכן העצה היעוצה שישגיח האדם בפרטית על כל אבר מאבריו אם קיים כל המצות התלויים באבר ההוא, אז יראה שאין בו שום מעלה רק כולו חסרונות, וזהו והפשיט את העולה, ר"ל כשירצה להפשיט מעצמו הגאווה הנקרא עולה לשון עליה, אזי ונתח אותה לנתחיה, ר"ל ישגיח על כל אבר ואבר ממנו, אזי ימצא חסרונותיו.

(תנ"ך - פרשת ויקרא - ויקרא)

והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה אשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א, ט)

יפה כח העני מכת העשיר, כי העני אין בו גסות הרוח יען לבו נשבר ונדכה ואין פלא אם יעלה קרבנו

במשנה מנחות (פרק יג משנה א) נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ובעולת העוף אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח ניחוח ללמדך שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

ובגמרא (מנחות ק"א) אמר ר' זירא מאי קרא (קהלת ה"א) מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל (פירש רש"י שנת העובד עבודת קרבן ומביא למנוחה, מתוקה שנתו כשהוא ישן לא יירא. ואם מעט ואם הרבה יאכל מתן שכרו).

הגאון ר' שאול מאמסטרדאם^ה זצ"ל בספר בנין אריאל על התורה (פרשת צו) האריך בדברי הכלי יקר (שם) כי העולה מכפרת על גסות הרוח שדינו באש כדאיתא במדרש (שם) שכל המתגאה אינו נידון

אלא באש שנאמר היא העולה על מוקדה וכו' עיין שם, ולבסוף כתב וז"ל: ועל פי דברי הרב כלי יקר בצירוף דברינו יש לפרש בשלהי מנחות דאיתא התם במשנה נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח, ובעולת העוף כו' ובמנחה כו' ללמדך שאחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין [לבו לשמים]. ובגמרא מאי קרא מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל.

וצריך ביאור מה זה שאמר מאי קרא, וכי כעורה זו ששנה רבי נאמר בעולת כו' אשה ריח ניחוח וכו' [אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים].

ונראה לפרש דהכי קאמר, מאי קרא דבעינן שיכוין לבו לשמים, ומייתי קרא דמתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל, דלפי פשוטו של מקרא דשנת העובד מתוקה אפילו אם יאכל מעט (כי האכילה מביא לידי שינה) יש לדקדק דהוי ליה למימר אם הרבה ואם מעט יאכל, שפירוש לא מיבעיא אם הרבה יאכל דמתוקה שנתו, אלא אפילו אם מעט יאכל נמי מתוקה שנתו שכך הוא הסדר להקדים את הפשוט ברישא כמו שכתבו התוספות סוף פרק קמא דסוכה ובשאר דוכתי.

אמנם לפי דברי רז"ל שהמשיכו את המקרא הזה על העובד עבודת שמים בהבאת קרבנותיו, והכהן מעלה אותם לרצון על מזבחו ית', והבעלים מכוונים את לבם לאביהם שבשמים ומתכפרים, בזה יפה כח העני מכת העשיר, כי העני אין בו גסות הרוח יען לבו נשבר ונדכה ורוחו רוח נכאה אין צריך כפרה על גסות רוח כי אם על חטא אחר שאין דינו באש, ואינו פלא כל כך אם יעלה קרבנו לאשה ריח ניחוח, כיון שמכוין את לבו לשמים, נתכפר בהבאת קרבן בכוונת הלב על הרהור לבו במחשבת חטא, ואחר שנתכפר כבר, אז ההקטרה עולה לריח ניחוח ומתקבל באהבה וברצון, אבל העשיר שרוחו גסה עליו ואם תוקד אש הגאווה בקרבנו דינו להיות נשפט באש, ודי לו שהעולה על

ד. להרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ זצ"ל, בעמ"ח לבושי שרד על שולחן ערוך או"ח וערבי נחל עה"ת. תלמיד הרה"ק ר' יחיאל מיכל מולאטשוב ורבי זאב וולף מטשארני-אוסטראה. רבו המובהק הי' רבי משולם פייבוש מזבארז, בעמ"ח "יושר דברי אמת". נלב"ע תקע"ה.
ה. רבה הנודע של אמשטרדם, ומגדולי רבני אשכנז. החיד"א כתב עליו: "ואני הדל זכיתי לקבל פני שכינה בשנת תקל"ח". נלב"ע תקנ"ג.

כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס וכו', וזהו שאור כינוי על גאווה, דבש כינוי לתענוגים ושכר, באופן זה לא תקריבו, בשביל גאווה וכבוד או פרס.

אמנם אמרו חז"ל (פסחים י) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה, וזהו קרבן ראשית דייקא כשיתחיל לעבוד את ה' אזי מותר גם באופן זה שעל ידי כן יבוא לשמה.

(וידבר משה בשם ספר לשון חסידים ודפח"ח)

טעם שבפעם הראשון קורין יששכר
וא"כ כל פעם קורין ישכר

וזה זמן רב אמרתי בזה טעם דכשקורין בתורה פעם ראשונה קורין יששכר ואחר כך רק ישכר, דיששכר אותיות יש שכר על דרך (ירמיהו לא טו) כי יש שכר לפעולתך, ויען דאסור לעסוק בתורה בשביל שכר לכן מעלימין וקורין רק ישכר, אמנם בפעם ראשונה דהיינו בהתחלה מותר לעבוד וללמוד בשביל שכר לכן קורין יששכר".

(תנ"ך - פרשת ויקרא - כל שאור)

נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות

ה' אשר לא תעשינה ועשה

מאחת מהנה (ויקרא ד, ב)

מי שאין בידו שום עון אין אפילו שוגג בא על ידו

דקדק האלשיך ז"ל כי אימרו ועשה מאחת מהנה נראה מיותר אחר שאמר מכל מצות ה' וגו' [וממילא] יוכן ששגג באחת מכל המצוות?

ותירץ דלכאורה לא היה צריך כפרה כלל על השוגג דהרי עשה בלא דעת. אמנם באמת גם בלא דעת נפש

מוקדה באה תמורתו בחדש עליון יתברך והוא מוצל מאש, אבל מכל מקום אינו כדאי שיעלה לריח ניחוח כמו קרבן העני שכבר נתכפר בשעת הבאה, קמשמע לן דאפילו קרבנו של עשיר אם הוא מכוין לבו לשמים עולה הקטרת קרבנו לאשה ריח ניחוח, כיון שעל כל פנים עכשיו השפיל דעתו ונכנע לפניו יתברך בכוונתו לטובה שמכוין לבו לשמים.

ולפי זה יפה אמר הכתוב מתוקה שנת העובד אם מעט, ר"ל לא מיבעיא אם המביא אין לו אלא מעט ואז דעתו שפלה ורוחו נכאה, פשיטא דמתוקה שנתו בהיות קרבנו מרוצה ועולה לריח ניחוח, כי כוונת לבו חשובה לפניו ית' להתכפר בה מיד על הרהורי לבו, והקטרת האשה אחר כך מתקבלת ברצון, אלא אפילו אם הרבה, שהוא העשיר גם כן יאכל שכרו, כי הקטרת האשה עולה לריח ניחוח אעף על פי שהגיס דעתו, מכל מקום עכשיו הוא בלב נשבר והרי הוא כעני באותה שעה, כיון שמכוין את לבו לשמים אז עולה האשה לריח ניחוח לפני המקום ית' ונרצה לו. והרי זה נכון עכ"ל ודפח"ח.

(אגדות הש"ס - מסכת מנחות - קי א)

כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו' קרבן

ראשית תקריבו אותם לה' (ויקרא ב, יא)

אע"פ שאסור לאדם לעבוד ה' עבור
שכר, אמנם בפעם הראשון מותר

פירוש על דרך מאמר חז"ל אל תאמר אשנה כדי שאקרא רבי, ואשב בשיבה כו' אלא עשה דברים לשם פועלך, וכן אמרו חז"ל (אבות א ג) אל תהיו

1. בנדרים (דף סב.) תניא: "לאהבה את ה' ולדבקה בו" (דברים ל, כ), שלא יאמר אדם: אקרא שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי, אשנה שאקרא זקן ואשב בשיבה, אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבא, שנאמר (משלי ז, ג): "קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך", ואומר (משלי ג, יז): "דרכיה דרכי נעם", ואומר (שם): "עץ חיים היא", עכ"ל. רבי אלעזר בר צדוק אומר: עשה דברים לשם פועלם ודבר בהם לשמן, אל תעשה עטרה להתגדל בהם ולא קרדום להיות עורר וכו', עכ"ל

2. להגאון רבי משה הלוי פאללאק זצ"ל אבד"ק באניהאד. י"ל תרנ"ב.

ח. הערת ידידנו בעל בנין שלום שליט"א: החת"ס בתורת משה (בראשית פרק ל פסוק יח) עה"פ ותקרא שמו יששכר. כתב שו"ת א' אינה נקראת, כי א' מרמזת על שכר שכרתיך, ואינו לכבוד לקרוא שמו על זה, ואידך מרמז על נתן לי אלקי שכרי על שנתתי שפחתי, ורק בפעם ראשון שע"כ צריך להודיע שמו נקרא בב' שו"ת ע"כ, וכ"כ במנהגי חת"ס (פרק ה אות כב). עכ"ל.

ועיין בפניני ילקוט הגרשוני - פניני התורה פרשת ויצא מה שהבאנו מש"כ רבינו עוד בזה בפסוק ותקרא שמו יששכר בשם אור הצני.

של צדיק אחר^ט.

[וכעין זה [וביתר ביאור] כתב ילקוט הגרשוני על אבות (א יג), וז"ל:

...ועל דרך זה נלע"ד לפרש עוד על פי מה שכתב בספר אור חדש (קידושין עב ב) בשם ספרי המוסר שכתבו טעם על מיתת הצדיקים ר"ל, משום דלא מיהו והוכיחו לאנשי דורם, והביא בשם גיסו הרה"ג הדרשן הגדול מהו 'צבי הירש ז"ל אבדק"ק מיר במדינת ליטא שפירש בזה הפסוק בפרשת ויקרא (ה א) - ונפש כי תחטא ושמועה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו - ונפש היינו צדיק דאיכרי נפש, כי תחטא (היינו לשון חסרון כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים, חסרים מן המלוכה) כלומר כי תחסר מן העולם, ושמועה קול אלה, שקיימה השבועה שהשביעו אותה בבואה לעולם הזה (נדה סוף פרק ג) תהי צדיק ואל תהי רשע, - והוא עד, הצדיק תכשיטו של העולם כולו, (ועד הוא לשון תכשיט כמו שכתב הורד עדיך מעליך).

וקשה למה נלקח עדינו ממנו, וצדיק מה פעל, ומיישב הפסוק, או ראה או ידע איזה עון שבדור, אם לא יגיד ויוכיח, ונשא הוא הצדיק עונו של חברו ע"כ דפח"ח. וזה כוונת הלל, ודלא יליף ויורה לעם ה' דרכי ה' ויוכיחם על עוונותם, קטלא חייב, כי בשביל שאינו מוכיח לאנשי דורו, הוא נתפס בעון הדור ר"ל, ודו"ק.]

מיתת הצדיק בא מצד שביטל מצות תוכחה

אמנם [כידוע יש] ע' פנים לתורה^י, ויש לומר על פי הנ"ל, דהנה איתא במנחות (מא א) דבעידן ריתחא מענשין על מצות עשה^י, ואיתא בברכות (ז

לא טוב, שאם חוטא בשוגג בעל כרחו נפשו לא טובה היא מאיזה עון שעשה תחלה, כי מי שאין בידו עון אין שוגג בא על ידו, כי אפילו בהמתם של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידו, צדיקים עצמם לא כל שכן^י.

וזה שאמר הכתוב נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ומהיכן נמשכה לו תקלה זו הלא אפילו בהמתם של צדיקים וכו', לזה אמר ועשה מאחת מהנה, כי אשר כבר עשה אחת מהנה, גרם לו שכתבו תקלת שגגה זו לידו.

ונפש כי תחטא ושמועה קול אלה וגו' (ויקרא ה, א)

אם יש איזה חסרון בהצדיק, הוא משום שראה עון הדור ולא הוכיחם

האור חדש קידושין (דף ע"ב) מביא בשם גיסו הרה"ג מו"ה צבי הירש ז"ל, האי נפש רצונו נפש הצדיק, דאיכרי נפש, תחטא לשון חסרון (כאמור במלכים א' והייתי ובני חטאים, פירש רש"י חסרים מן המלוכה), ושמועה קול אלה, דצייתא וקיימה קול אלה שהשביעוה במרום טרם בואה לכאן תהא צדיק ואל תהא רשע^י (נדה ל ב), והוא עד, הצדיק תכשיטו של העולם כולו, (ועד הוא מלשון תכשיט כמו שכתב (הגדה לג ה) הוֹרֵד עֲדִיף מִעֲדִיף), וקשה למה נלקח עדינו ממנו, וצדיק מה חטא, ומיישב והוא ראה או ידע איזה עון שבדור, והוא לא יגיד ויוכיח ונשא הוא הצדיק עונו של חברו.

והאור חדש מפרש בזה פסוק (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש, וידוע מאמר חז"ל שלמדו ממקרא זה עד שלא ישקע שמש של צדיק זה כבר יזרח שמשו

ט. (גיטין דף ז, א) השתא בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמם לא כל שכן. י. והייתי אני ובני שלמה חטאים מדבר המלוכה.

יא. ומה היא השבועה שמשביעין אותה תהי צדיק ואל תהי רשע ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע וכו'. יב. (מדרש רבה שם) וזרח השמש וגו'. אמר ר' אבא בר כהנא, וכי אין אנו יודעין שזרח השמש ובא השמש, ומה ת"ל, אלא לומר לך, עד שלא ישקע שמשו של צדיק זה מזריח שמשו של צדיק אחר, עד שלא השקיע שמשו של שרה זרחה שמשו של רבקה, שנאמר ובתואל ילד את רבקה ואח"כ נתמת שרה, וכן בכל דור דודור

יג. שבעים פנים יש לתורה (במדבר רבה יג, טז)

יד. עיין מה שהבאנו בפרשת ויקהל בפסוק והם הביאו אליו עוד בבוקר - מה שכתב רבינו בענין זה.

או יאמר, דחכמים המה כלומר מחזיקים עצמם לתלמידי חכמים לענין להרע להלוות זה לזה בריבית, כדן תלמיד חכם דמותרים ללות בריבית, כדאיתא בבא מציעא (דף עה א) [ועיין שולחן ערך יורה דעה סימן ק"ס], מידע ידעי דרבית אסורה ומתנה הוא דיהבי אהדי, אבל הלא להיטיב לא ידעו מקמצין ואין רגילין להיטיב עם תלמידי חכמים ולא שייך גביהו מתנה הוא דיהבי אהדי.

ועל דרך זה נלע"ד עוד כעין הפירוש שראיתי בספר אחד על מאמר חז"ל (שבת כב א) בפסוק (בראשית לו כד) והבורק אין בו מים, מים הוא דאין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, דהנה אמרו חז"ל (יומא כב ב) כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם, והנה לענין נוקם ונוטר כנחש מצויים תלמידי חכמים לרוב, אך מים דהיינו תורה (כמו שנאמר הוי כל צמא לכו למים) אין בהם, וזה שכתוב מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו ודו"ק, וזה שכתוב גם כן חכמים המה להרע, היינו להיות נוקם ונוטר כנחש, אבל להיטיב לעסוק בתורה ובמצות לא ידעו וק"ל [ועיין מה שכתבתי עוד בתהלים קאפטל מא"י].

(תנ"ך - ירמיה ד כב)

וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו והיתה לכהן כמנחה (ויקרא ה, יג)

כל חיות הכהן לראות שנמחלו ישראל,
וזה חשוב לו כאילו קיבל דורון

נראה לי הכוונה כי הכהן הקדוש לאלקיו כל מגמת פניו וכל חיותו ותכליתו רק לפעול טובות לישראל ולגלגל עליהם זכות ומחילה וסליחה וכפרה, ואם

א) כשהחמה זורחת ומלכי מזרח ומערב משתחוים לחמה מיד כועס הקדוש ברוך הוא, וכבר אמרנו דמיתת הצדיק על פי רוב מצד שמנע התוכחה, ומצות תוכחה הוא מצות עשה, ואין עונשין אלא בעידן ריתחא.

וזה שכתוב וזרח השמש דאז הוי עידן ריתחא כנ"ל, אז הצדיק נפקד ועונש על ביטולו מצות עשה דתוכחה, ונגזר ובא השמש שימות הצדיק שלא בזמנו עד כאן דפח"ח - ה' יחינו ויברכנו עד עולם סלה.

(תנ"ך - פרשת ויקרא - נפש כי תחטא)

לבטא בשפתים להרע או להיטיב (ויקרא ה, יד)

פעמים יודעים רק להרע אבל לא להיטיב...

חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו (ירמיה ד, כב)

שמעתי בשם הגאון בעל קצות החושן ז"ל על פי מה שאמרו חז"ל (שבועות כז א) בפסוק להרע או להיטיב, להרע היינו שלא אוכל ולהיטיב היינו שאוכל, והנה אנשים פשוטים אין יכולים לעבוד ה' אלא בסיגופים ותעניות אבל אנשים גדולים יכולים לעבוד ה' גם באכילה ושתייה על דרך שנאמר (שמות כד יא) ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו כנודע, וזה שכתוב חכמים המה להרע, אין יודעים לעבוד ה' רק בשלא אוכל, אבל להיטיב, לעבוד ה' בשאוכל, זאת לא ידעו ודו"ק.

ובספר לחמי תודה" פירש שאם התלמיד חכם עושה איזה עוולה מיד ותהום כל העיר, איך תלמיד חכם כזה יעשה רע, אבל להיטיב לו עושים עצמם כאלו לא ידעו שהוא תלמיד חכם, וזהו חכמים המה, רק אז יודעים שהמה חכמים בעת שנוגע להרע להם אבל להיטיב לא ידעו.

טו. להגאון ר' צבי הירש הלוי הורוויץ זצ"ל אב"ד פרנקפורט בן הגאון בעל הפלאה זצ"ל. י"ל אפגענבאך תקע"ו.

טז. וז"ל בא"ד: ונהנה ידוע מאמר חז"ל צדיקים ממוון חביב עליהן מגופן ומקפידין אף על פחות משה פרוטה וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהם בגזל, וראיתי במהר"ם שיף סוף מסכת בבא קמא שכתב תוכחת מוסר נעים וז"ל: פה תודה לאל יש הרבה תלמידי חכמים - לענין זה מדקדקין על פחות משה פרוטה אבל לענין העיקר שיהיו בה תלמידי חכמים בלימוד תורה הק' אנשים בה מעט וכו' ע"ש, ולדעתי זה שאמר הכתוב (ירמיה ד') חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו ודו"ק.

ישיג האדם שחטא סליחה על ידו, אזי נחשב להכהן ההוא כאלו קיבל מנחה ודורון, יען שזאת היא החיות שלו אם רואה שהקב"ה מוחל וסולח לישראל ומטיב עמם, וזה שכתב וכפר עליו הכהן וגו' ונסלח לו - והיתה, הסליחה הזאת, לכהן כמנחה ודו"ק.

(תנ"ך - פרשת ויקרא - וכפר)

נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו (ויקרא ה, כא)

עיינן מה שכתבתי בזה לקמן בישעיה (מב כד) על הפסוק מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים וגו' [וז"ל]:

מי שמועל בה' ומבטל מצוה שבינו לקונו, הסוף שמבטל גם מצות שבינו לחבירו

בדרשה לשבת נחמו שנת תרמ"ה פירשתי על פי מה שכתוב בספרים הקדושים דהמצות [שבין אדם לחבירו] תלויים במצות שבין אדם למקום, כי אם האדם מאמין בה', ומקיים המצות שבין אדם למקום [כגון] ציצית סוכה ולולב וכדומה, אז נוהר גם מגניבה וגזילה נקימה ונשירה ורציחה כי האמונה היא לו למתג ורסן לבל ילך אחרי החמדה והכעס וכל מדה רעה למינהו.

אבל אם אינו מקיים המצות שבינו למקום, ואבדה האמונה ונכרתה מפיו, אזי בטל ממנו גם הרחמנות, וכאשר יגבר עליו רוח חמדה אזי יגנוב ויגזול וימלא ידי חמס, ואם ימלא חימה וכעס אזי ירצה את נפש רעהו בלי חמלה ויהי לנפש חיה רעה בלתי שום רגש אנושי, ובספר ישמח משה פירש בזה הפסוק ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו, דמי שמועל בה' ומבטל מצוה שבינו לקונו, הסוף שמבטל גם מצות שבינו לחבירו וכחש בעמיתו ודו"ק".

והנה קודם החורבן היו ישראל במדרגה תחתונה והיה חרב איש באחיו, כמאמר הכתוב (פרק א כא) צדק ילין בה ועתה מרצחים וכמאמר (הושע א) אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו, הרי היו ישראל עצמן לבוזים והמשחיתים את ישראל, ועל זה התפלא הנביא ואמר (ישעיה מב כד) מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים, כלומר מה גרם זאת שישראל המצויינים במדת החסד רחמנים בני רחמנים, יתהפכו לבוזים שוטים ומשחיתים?

על זה באה התשובה הלא ה' "זו" - שביטלנו מצות שבין אדם לחבירו, והיה בינינו אלה וכחש ורצוח וגנוב, בא מחמת כי חטאנו "לו" - ועברנו על המצות שבין אדם למקום, לכן בנפול היסוד והוא אמונת השם ושמירת מצותיו יפול כל הבנין ותעשה אדם כדגי הים וחית הארץ למינה. [עיינן שם עוד בביאור הפסוק].

(תנ"ך - ישעיה מב - מי נתן)

והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל (ויקרא ה, כג)

אימתי יכול האדם להעלות עולה והקב"ה מקבלה - כשינקה ידו מן הגזל

בגמרא זבחים (א ז) - ועוד כתב...בספר כתנות אור" דבר נחמד על המדרש תנחומא ריש פרשת צו. מה כתיב למעלה מן הענין והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל ואחר כך זאת תורת העולה, למה - כי (ישעיה סא ח) אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה, אם בקשת להקריב קרבן לא תגזול לאדם כלום, למה, כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה, ואימתי אתה מעלה עולה ואני מקבלה, כשתנקה כפיך מן הגזל.

ביאור הדברים דאיתא בזבחים (ז ב) אמר רבא עולה דורון היא", היכי דמי אי דליכא תשובה זכא רשעים

יז. לא מצאתי זה בישמח משה אבל כן איתא בבנין דוד..

יח. לבעל פנים מאירות זצ"ל.

יט. וברש"י: אינה באה לכפר על עשה כפרה ממנו, אלא אחר שכפרה התשובה על העשה היא באה להקבלת פנים כאדם שסרח במלך ורציחה ע"י פרקליטין וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו.

ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה (ויקרא ה, כד)

על ידי שמירת שבת נמחל להם אף
על החמורה שבחמורות

ראיתי באיזה ספר, לאשמה בה ר"ת ל'אל א'שר
ש'בת מ'כל ה'מעשים ב'יום ה'שביעי^כ.

ונראה לע"ד שהוא רמז הרמז על מאמר חז"ל (שבת
קכח) כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה
כדור אנוש מוחלין לו, והנה עבודה זרה הוא העבירה
החמורה יותר מכל העבירות שבתורה, כמאמר חז"ל
כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה^כ, ועל
ידי שמירת שבת נמחל לו, וזה שכתוב ונסלח לו על
"אחת מכל" כלומר על עבירה אחת החמורה יותר
מכל העבירות שבתורה והיא עבודה זרה, ובמה יכופר
עון זה, לזה אמר אשר יעשה לאשמה בה, לאל אשר
שבת וגו', היינו אם ישמור שבת כהלכתו אפילו עובד
עבודה זרה מוחלין לו, וא"ש.

(תנ"ך - פרשת ויקרא - ונסלח)

תועבה, ואי דאיכא תשובה, התניא עבר על מצות
עשה ושב לא זו עד שמוחלין לו, אלא ששמע מינה
עולה דורון היא, עיין שם.

והנה קיימא לן דעולה מרצה על עשה ועל לאו הניתק
לעשה^כ, וגזל הוא לאו הניתק לעשה דבעי לקיים
והשיב את הגזלה, ואם כן כל זמן שאינו מקיים העשה
והשיב וגו' לא עשה תשובה וזבח רשעים תועבה,
ובזה מיושב המדרש דכתיב למעלה והשיב את
הגזילה ר"ל שיקיים העשה והשיב, ובעשה תשובה
לא זו משם עד שמוחלין לו, ואז אחר כך זאת תורת
העולה שבא לדורון מה שאין כן מקודם.

ולכך מביא שפיר האי קרא אני ה' שונא גזל בעולה,
משום דעולה מכפרת על עשה ועל לאו הניתק
לעשה וכל זמן שלא השיב הגזילה לא עבד תשובה
וזבח רשעים תועבה, דבשלמא בשאר מצות עשה
תלוי הדבר בחרטה ותשובה, אבל בגזל עיקר תשובתו
להחזיר וכלא זה הוה בכלל זבח רשעים, ולכך אני
שונא גזל בעולה דוקא. לכך אמר ואימתי אתה מעלה
עולה ואני מקבלה כשתנקה ירך מן הגזל [דלא] הוי
בכלל זבח רשעים, וק"ל ע"כ דפח"ח^כ

(אגדות הש"ס - מסכת זבחים ז א)

כ. זבחים (ה א) ברש"י ד"ה מאן, "עולה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה" והביא מתוך דיליף ליה מ'ונרצה לו'. וכן הוא
ביומא (לו א), וכן מבואר בזבחים (ו א) בכל הסוגיא.

כא. והעיר רבינו: אלא דקצת קשה לפי זה תחילת דברי המדרש תנחומא שם בזה הלשון: וידבר ה' צו את אהרן ואת בניו, אמר הקב"ה
קיימו מה שכתוב למעלה מן הענין ואחר כך זאת תורת העולה, למה כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה אפילו בעולה עכ"ל, ולדברי
הגאון הנ"ל שכתב "ולכך אני שונא גזל בעולה דוקא" מדוע אמר בתנחומא, שונא גזל בעולה אפילו בעולה, וצ"ע.

כב. בספר ארץ החיים (פשמעמיל תרפ"ז) שהרה"ק בעל אוהב ישראל מאפסא נפטר בה' ניסן תקפ"ה שחל באותה שנה בש"ק וגמר אז
להעביר את הסדרא פרשת ויקרא המסיימת במילים 'לאשמה בה', ואמר אשר הר"ת מן לאשמה בה - לאל אשר שבת מכל המעשים
ביום השביעי 'ונפטר בדבורים אלו זי"ע ועכ"י. כ"ז שמעתי מן דודי וכן מאבי שישב במעזיבוז והיה בן שלשים שנה כאשר נפטר הרב
ר' אבי"ה זי"ע'. (וראה ילקוט אוהב ישראל פר' ויקרא).

במאור ושמש לפרשת החודש, וז"ל: שמעתי מהרב הקדוש רבינו מנחם מענדיל צוק"ל מרימאנוב, שהמנהג היה מקדם כשסיים הקורא
לקרות פרשת ויקרא שמסיימת לאשמה בה, היו הקהל עונין אחריו לאל אשר שבת וגו' שהוא ר"ת לאשמה בה, עכ"ל. וכן הובא מהרה"ק
מקאמאורא ומראפשיץ.

ובתפארת שלמה [רדאמסק] סו"פ ויקרא הביא ר"ת אלו וביארו: כי כן אחז"ל כל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו כל עוונותיו, והשבת
הוא כפרה כמו הקרבנות, לכך נרמז בסוף פרשת הקרבנות, כי עכשיו שאין לנו קרבנות השבת יכפר עלינו. וכן הובא מנהג זה בליקוטי
מהרי"ח סדר קריה"ת לשבת.

כג. לשון רש"י (דברים יא כח) - "מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'" - "הא למדת שכל העובד ע"א הרי הוא סר מכל הדרך
שנצטוו ישראל, מכאן אמרו כל המודה בע"א ככופר בכל התורה כולה". (ספרי)

צורתא דשמעתתא

כן צדיק אף על פי שעכשיו עדיין לא התודה, והוא פשוט.

בענין עקימת שפתיו אם נקרא מעשה

[ועיין שם עוד שהקשה על מהרי"ט דאינו יכול להקדיש על ידי שליח משום דהוי מילי^ה, אם כן אמאי מהני וידוי על ידי שליח כמו שכתב הרמב"ם (פרק א מהלכות תשובה הלכה ב) שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל, כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל וכו' מבואר דהוידוי יכול להיות על כל ישראל על ידי שליח, וכן מוכח מוידוי דמשה רבינו (שמות לב לא) ויעשו להם אלהי זהב, ומשם ילפינן דצריך לפרש החטא.

ולפי מה שכתבתי (באות הקדש ע"י שליח), בשם אדמו"ר הגאון אבדק"ק בערעגסאז^ז זצ"ל, דמודה מהרי"ט בהפרה דהיה יכול לעשות שליח משום דהפרה לא מהני בלב וצריך דיבור, אם כן עקימת שפתיו הוה מעשה ולא הוה מילי^ה, מתורץ גם זה דהא וידוי צריך להיות בפה דוקא ולא סגי בלב, וא"ש].

(תנ"ך - פרשת ויקרא - נפש)

נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות

ה' אשר לא תעשינה ועשה

מאחת מהנה (ויקרא ד, ב)

...ועיין מה שכתבתי בזה בילקוט הגרשוני חלק ראשון אות וידוי הב' דברים נעמים ב"ה [וז"ל שם:

כיון שהסכים אדם בדעתו לשוב נקרא גם כן צדיק אף על פי שעדיין לא התודה בפה

דעת הרמב"ם (בפרק א מהלכות תשובה) דוידוי מעכב הכפרה ותשובה בלא וידוי לא מהני, וראיתי בספר מנחת חינוך (מצוה שס"ד) שהקשה מדאמרין בקידושין (מט ב) דאם קידש על מנת שהוא צדיק אפילו הוא רשע גמור מקודשת שמה הרהר תשובה בלב, הרי דתשובה אף שלא התודה בפה הוי צדיק.

ולדעתי לא קשה מידי דהא כתב החלקת מוחק^ק באבן העזר (סימן ל"ח סעיף קטן מ"ד) אף על פי שאנו רואין הגזילה בידו עדיין, ולא מקרי בעל תשובה עד שישליך השרץ מידו מכל מקום כיון שהסכים בדעתו להשיב נקרא גם כן צדיק וכו', עיין שם. והכא נמי אף על פי שעדיין לא התודה בפה, מכל מקום כיון שהסכים בדעתו להתודות בפה אחר כך, נקרא גם

כד. להגאון רבי משה לימא זצ"ל רעו ועמיתו של הר"ר העשיל מקראקא, תופס ישיבה בוויילנא בה למדו הגאון בעל שערי אפרים והגאון בעל ברכת הוציא. על בית דינו נמנה הגאון בעל הש"ך. נלב"ע תי"ח לפ"ק.

כה. ומילי לא מימסרי לשליח. (גיטין סו ב).

כו. בעל קול אריה זצ"ל.

כו. וז"ל שם: עוד כתב אדמו"ר הג' הנ"ל ליישב מה שתמה עוד המחנה אפרים על מהרי"ט הנ"ל מנדרים דף ע"ב דאומר לאפטרופוס כל נדרים שתדור אשתו הפר לה, דסובר ר"י דיכול להפר דשליח של אדם כמותו, ואף ר"י דפליג היינו מדמעט קרא אישה יפירונו אבל אי לא קרא הו"מ להפר מפורש להדיא דיכול לעשות שליח על מילי דהך הפרה הוה רק מילי וכן הק' הנוב"י מהד"ת סי' קמ"ז ועוד בכמה אחרונים - ותרץ אדמו"ר ז"ל עיפמי"ש הראשונים דכל מקום דסגי במחשבת לב שם לא אמרין עקימת שפתיו הוה מעשה (עיין אמרי בינה להג' ר"מ א"ש [בעמ"ח שו"ת אמרי אש] בסוגיא דמצות צריכות כוונה וישועות יעקב או"ח סי' ס"ב אות א') א"כ כיון דהקדש מהני בלב א"כ ממילא אף אם מקדיש בדיבור לא חשיב הדיבור מעשה דהא הדיבור הוא שלא לצורך לגוף ההקדש ובכה"ג לא אמרין עקימת שפתיו הוי מעשה, ולפ"ז א"ש דברי מהרי"ט דלא מהני שליחות על הקדש דעל הכח שיש לו להקדיש במחשבה לא מצי משוי שליח דעל מחשבה שבלב לא שייך שליחות כמ"ש הב"ח או"ח סי' תל"ד, ועל הדיבור ג"כ אינו אלא מילי בעלמא כיון דסגי במחשבה ממילא לא הוי הדיבור מעשה, אבל בהפרה דלא מהני בלב [כמבואר בנדרים ע"ח] וא"כ כח הפרה מצד הדיבור וחשוב הדיבור כמעשה דהא עקימת שפתיו הוה מעשה ול"ה מילי וא"כ לא קשה מידי על מהרי"ט מסוגיא דנדרים דלענין הפרה גם מהרי"ט מודה דה"י מהני שליחות אי לאו דגלי קרא אישה יפירונו. [ועיין מה שכתב רבינו עוד בזה - הבאנו דבריו בפניני התורה פרשת קרח בפסוק (במדבר יח כז) ונחשב לכם תרומתכם].

הפטרת ויקרא

להתפרנס שלא בצער ושלא ביגיעה, אבל יען ולא אותי קראת יעקב זהו הטעם כי יגעת בי ישראל שאתה מוכרח להביא פרנסתך בצער וביגיעה, ודו"ק.

זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב, וזה יכתב ידו לה' ובשם ישראל יכונה (ישעיה מד, ה)

אם רק אומר לה' אני, ואינו עושה מעשה בידים יקרא בשם יעקב, אבל העושה מעשה בידים זה יכונה בשם ישראל מדריגה חשובה

פירשו בספרים דמי שאומר לה' אני ואינו עושה מעשה בידים להראות לכל כי הוא לה', זה יקרא בשם יעקב מדריגה פחותה, אבל הכותב ידיו לה' שעושה מעשה בידים זה יכונה בשם ישראל מדריגה חשובה.

מי שמרים ידו לה' לגמול חסדים לעניים בשם ישראל יכונה, והוא הישראל האמתי

עוד פירשו על דרך שכתבתי לעיל קאפיטל כ"ט בשם ר' יואל פיקווייר ז"ל על הקול קול יעקב וגו'. ועיין עוד מה שכתבתי בילקוט הגרשוני בישעיה קאפיטל כ"ט.

[וז"ל שם: ובשם ר' יואל פיקווייר ז"ל הקול קול יעקב שלומד ומתפלל, אבל הידים ידי עשו שקופץ ידיו מליתן צדקה וזהו מדת עשו ח"ו, עכ"ל.

וזה שכתוב זה יאמר בפיו ובשפתיו לה' אני, בדבר שאין בו הוצאות ממון שם יאמר לה' אני, זה יקרא בשם יעקב מלשון עקבה ותרמית, אבל זה יכתוב ידו לה', שכותב ידו כלומר מרים ידו לה' לגמול חסדים על דרך כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון, ובשם ישראל יכונה, הוא הישראל האמתי אשר חפץ בו ה', וא"ש.]

עם זו יצאתי לי תהלתי יספרו, ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל (ישעיה מג, כא)

אם המון עם חוטאים אז גם הגדולים והחשובים יורדים ממדרגתם

עיין כוכב מיעקב^כ הפטרת ויקרא דברים נחמדים מאוד בזה

ויש לומר עוד לפי מה שכתוב בספרים ובייחוד בספר מגן אבות למהרש"ק [רבי שלמה קלוגער] ז"ל במשנה (אבות ב ה) אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, דאם המון עם חוטאים אז גם הגדולים והחשובים יורדים ממדרגתם כי פרנס לפי הדור^{כז}, עיין שם.

וזה שכתוב ולא אותי קראת יעקב" שהוא המדריגה הפחותה וראיה לזה כי יגעת בי "ישראל" והחשובים נלאו בעבודת ה', וזה מצד שהמון עם אינם עובדי ה'.

מאחר שנבראו לשמש את קונם היו ראויים להתפרנס שלא בצער ושלא ביגיעה

ובדרשה בשבת קודש [פרשת] קדושים (תרמ"ה) בק"ק ב' אויפאלו^{כח}, אמרתי על פי מאמר ר' שמעון בן אלעזר סוף קידושין (פב א) מימי לא ראיתי צבי קיץ וארי סבל וכו', והם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני ומה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסין שלא בצער, אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער? אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שנאמר עונותיכם הטו. (ועיין לעיל בפרשת אמור בדרשה לשבת שובה רחמתי לפ"ק)^{כא}

וזה שכתוב עם זו יצאתי לי תהלתי יספרו, אם כן, מאחר שנבראו לשמש את קונם היו ראויים

כח. להמגיד מדובנא זצ"ל נדפס ע"י רבי אברהם בערוש פלאהם זצ"ל..ו"ל תרס"ג.

כט. ע"פ הגמרא ערכין (יז א) זה דור דרשו דרשיו מבקשי פניך יעקב סלה (תהלים כד, ו) - פליגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן, חד אמר: דור לפי פרנס, וחד אמר: פרנס לפי דור.

ל. אצל חתונת הגאון בעל בית שערים זצ"ל, אבד"ק שם.

לא. הבאנו בפניני הדרוש-מאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך, עיין שם.